

Υπαπαντή Ζουρούδη-Κούτρα

Αναστάσης Μαδαμόπουλος, *Μαλάκια και εχινόδερμα*

Παρουσίαση βιβλίου

Σύμη, 3 Αυγούστου 2022/ Αθήνα 13/11/2022

Το βιβλίο του Τάσου Μαδαμόπουλου «Μαλάκια και Εχινόδερμα» κυκλοφόρησε κατακαλόκαιρο, τον περασμένο Ιούλιο, μόλις αρχίσαμε να ξεθαρρεύουμε και δειλά να ξαναζούμε κανονικά μετά την πολύμηνη καραντίνα λόγω κορονοϊού! Θυμάμαι με τι χαρά το είχα πάρει στα χέρια μου μέσα στις ετοιμασίες για τις καλοκαιρινές διακοπές! «Μαλάκια και εχινόδερμα»!... Ηλόγια γλώσσα του τίτλου δεν εμπόδισε, τουλάχιστο σε εμένα, την ανάκληση ευχάριστων θαλασσινών εικόνων. Ήρεμη θάλασσα και διάφανα γαλαζοπράσινα νερά, όπου με το φως του δειλινού μπορείς να διακρίνεις εκεί στα ρηχά, πάνω στα βράχια, μέσα κι έξω από το νερό αχινούς, πεταλίδες, χοχλιούς στρείδια, πορφύρες, και κάτω, στην άμμο του πάτου πίνες, αχιβάδες και, γιατί όχι, μια μεγάλη ακίνητη κοχύλα! Η χαρά της καλής ψαριάς με συνεπήρε και οι σιελογόνοι αδημονούσαν για τη γευστική κατάνυξη!...

Όμως, το βιβλίο δε σχετίζεται με τη γαστρονομία, παρά τις δελεαστικές γευστικές αναφορές που περιέχει και που συγκινούν τους μνημένους σε τέτοιες απολαύσεις! Ο συγγραφέας μας αυτόν τον καιρό, όντας στην ωριμότητα και βιώνοντας την οδυνηρή μόνωση του εγκλεισμού λόγω κορονοϊού αναπολεί εμμονικά τη συλλογική ζωή της παιδικής και εφηβικής ηλικίας, θέλοντας με τη δροσιά της νιότης να ξεφορτώσει τη μόνωση της καραντίνας και να δροσίσει τη στέγνια του επερχόμενου γήρατος. Υπηρετώντας τον στόχο, ως γνήσιος καλλιτέχνης, μετουσιώνει θεραπευτικά τις αγωνίες του παρόντος σε καλλιτεχνική δημιουργία. Επιχειρεί κατάδύσεις στα παιδικά και νεανικά του χρόνια και ανασύρει από το βυθό της μνήμης του «γοητευτικά μαλάκια και εχινόδερμα και γράφει γι' αυτά». Ενισχυτικό και από στοιχείο σε αυτή τη διαδικασία αποτελεί και η συλλογή οστράκων που υπάρχει ακόμα στο σπίτι, εν πλήρη παρακμή όμως, και της οποίας η δημιουργία τοποθετείται σε κείνα τα μαγικά χρόνια της πρώτης νιότης.

Το βιβλίο δεν είναι μια αυτοβιογραφική αναδρομή στο παρελθόν. Είναι μια σύνθετη λογοτεχνική δημιουργία που αφορμάται από προσωπικά βιώματα του παρελθόντος, για να επεκταθεί σε επώδυνες ενδοσκοπήσεις και

φιλοσοφικό στοχασμό για τη ζωή, τον θάνατο,τη φύση,το κάλλος και τον κόσμο, όπως τον αντιλαμβάνονται τα πυρωμένα«κάρβουνα της σκέψης» του ώριμου καλλιτέχνη.Ο ίδιος σημειώνειστην εισαγωγή του:«οι μικρές αφηγήσεις και τα λιγοστά στιχουργήματά μου εσωκλείουν δύο οπτικές: του αφηγητή-παιδιού που θαυμάζει, απορεί, εμπειρικά ερευνά, συλλέγει, και του ώριμου αφηγητή ο οποίος εντωμεταξύ έχει μελετήσει, έχει στοχαστεί και έχει αφιερώσει χρόνο πολύ για να κοσκινίσει την άμμο των αναμνήσεων και να ξεδιαλέξει ό,τι πιο βαθιά τον έχει σημαδέψει». Με αυτή τη μαρτυρία μπορούμε εύκολα να κατανοήσουμε και τον υπότιτλο κάτω από το σκίτσο του εξώφυλλου «Στης μνήμης τους αχνούς/στα κάρβουνα της σκέψης».

Το βιβλίο είναι ένα μικρό εγχειρίδιο 100 σελίδων με μαλακό εξώφυλλο ευχάριστο στην όψη και την αφή – που εύκολα το παίρνεις και στο σακίδιο της εκδρομής– διακοσμημένο με σκίτσα των παρουσιαζόμενων στράκων φιλοτεχνημένα από τον ίδιο τον συγγραφέα, ενώ ένα ακόμα σκίτσο σε γαλάζιο φόντο στολίζει και το εξώφυλλο.- Μην ξεχνάμε ότι ο Τάσος εκτός από λογοτέχνης είναι και εικαστικός!Υπό τον γενικό τίτλο «Μαλάκια και Εχινόδερμα» το βιβλίο περιλαμβάνει 21 επιμέρους κεφάλαια, 18 από τα οποία τιτλοφορούνται με ονόματα γνωστών μας μαλακίων: Αχηβάδα, Κοχλιός της θάλασσας, Γυαλιστερή, Πεταλίδα, Κυδώνι, Πίνα, Στρείδι, Πορφύρα, Μύδι και χάβαρο, Αφτί της θάλασσας ή Αλιώτις, Πετροσωλήνας, Μεθύστρα ή Παπαγάλος και Αγκαθομεθύστρα, Χτένι, Φούσκα, Κοχύλα, μπουρού, βούκινο, τσαμπούνα, τριτώνιο, Καλόγνωμη, Αχινός, Αστερίας.

Κάτω από τον ελληνικό τίτλο κάθε κεφαλαίου αναγράφεται η επιστημονική ονομασία του μαλακίου στα λατινικά που προιδεάζει για μια επιστημονική προσέγγιση του θέματος στον τομέα της ζωολογίας.Ωστόσο, ο συγγραφέας εξ αρχής διευκρινίζει ότι δεν υπογράφει το βιβλίο ως ειδικός επιστήμονας, αλλά ως «συνταξιούχος χρυσοθήρας που θεωρεί τυχερό τον εαυτό του, αφού μπόρεσε και περιέσωσε, μέσα στους αχνούς από τα ιζήματα του παρελθόντος, τα λιγοστά αυτά ψήγματα χρυσού και ελπίζει πως δεν θα έχει καταλήξει άνθρακες ο πολύτιμος θησαυρός του, όπως τον γύριζε και τον ξαναγύριζε πάνω από τα πυρωμένα κάρβουνα της σκέψης του τόσες δεκαετίες». Προβληματισμούς και στοχασμούς μιας ζωής, γνώσεις και διαβάσματα, βιώματα και οραματισμούς περιέχει αυτό το βιβλίο που προσφέρονται

αφειδώλευτα από τον συγγραφέα στον αναγνώστη ως μία ειλικρινής και εκ βαθέων κατάθεση ψυχής!

Και μη φανταστείτε ότι η φιλοσοφική διάθεση μεταφέρει στον αναγνώστη ένα κλίμα ανιαρής αναδίφησης άλυτων φιλοσοφικών θεμάτων! Κάθε άλλο! Ο στοχασμός και η φιλοσοφία είναι δοσμένη με μέτρο και μάλιστα με λόγο χαρίεντα και εντελώς προσωπικό, ανάμεσα σε προσωπικές και μυθολογικές αφηγήσεις, ιστορικές πληροφορίες, διαβάσματα, φιλολογική βιβλιογραφία, κυρίως όμως μέσα από τη διαρκή παρουσία του αφηγητή στην αφήγηση που φροντίζει με τις οβιδιακές του μεταμορφώσεις να δίνει ένα στοιχείο σουρεαλισμού και μια διάσταση παραμυθιού στην αφήγηση.

Διαβάζω στο κεφάλαιο «Πίνα»: «Απολαμβάνοντας το αλμυρόξινο έδεσμα της πίνας, πολύ συχνά εγείρεται εντός μου ένα αίτημα. Καθώς τα φυσικά όντα εδραιώνουν κάθε τόσο νέες σχέσεις μεταξύ τους με τρόπους που δεν μπορεί να δειούτε να φανταστεί κανείς, επιτακτικά ζητώ να συγκατοικήσω, έστω για λίγο με τις εδώδιμες πίνες του βυθού, όπως τα καβουράκια που σε περίπτωση κινδύνου καταφεύγουν μέσα στα κελύφη τους με αντάλλαγμα, ωστόσο την ειδοποίηση για την εμφάνιση ενός απειλητικού κοινού εχθρού».

Οι σελίδες του βιβλίου κατακλύζονται από γλαφυρές εικόνες ενάλιας ζωής και φύσης, ενώ πίσω από τις εξαντλητικές λεπτομέρειες της περιγραφής μπορεί κανείς να διακρίνει το ενδιαφέρον και τον σεβασμό του συγγραφέα για τη φύση, πολύ διαφορετικό από την τυπική φυσιολατρία που γνωρίζουμε. Μελετώντας τα μαλάκια και τα όστρακα ο συγγραφέας μας συνειδητοποιεί την υπεροχή και την αιωνιότητα της φύσης σε σχέση με τη φθαρτότητα και θνητότητα του ανθρώπου. Οι πληροφορίες σχετικά με τη ζωή, την εξέλιξη και την εκμετάλλευση των μαλακίων δε δίνονται με βαρετό δασκαλίστικο ύφος. Μετασχηματίζονται σε επιμέρους ιστορίες, επιθυμίες ή οραματισμούς και μετατρέπονται σε αναπόσπαστα μέρη των ούτως ή άλλως σύντομων αφηγήσεων.

Θα πρέπει εδώ να υπογραμμιστεί ότι κινητήρια δύναμη της συγγραφής αυτού του βιβλίου υπήρξε η σκανδαλώδης – όπως τονίζει ο ίδιος ο συγγραφέας – διαφορά ανάμεσα στον ανθρώπινο σκελετό και στο όστρακο. Ο ανθρώπινος ασβεστόλιθος είναι μακάβριος και κείται στο χώμα αποσυναρμολογημένος, άσχημος και απεχθής, ενώ το όστρακο του μαλακίου διατηρεί στον αιώνα το

φυσικό του κάλλος! Και μολονότι συμπαγές –όπως παρατηρεί ο ίδιος – «μοιάζει να αιωρείται αεικίνητο, καθώς οι περιελίξεις και οι σπειροειδείς ή εγκάρσιες ποικίλσεις του, οι πτυχές, οι οδοντώσεις, οι εγκοπές, οι άκανθες και οι κοκκιδώσεις του υποβάλλουν την ιδέα της κίνησης κι ας έχει εκείνη από καιρό τερματιστεί».

Η παρατήρηση αυτή εισάγει στο κείμενο το θέμα του θανάτου που επανέρχεται σε πολλές αναφορές. Η ιδέα του θανάτου απασχολεί τον συγγραφέα μας και κινητοποιεί την καλλιτεχνική του δημιουργία. Λόγω ηλικίας, λέει εκείνος, λόγω καλλιτεχνικής ιδιοσυγκρασίας, λέω εγώ! Γιατί όσο συνειδητοποιούμε οι άνθρωποι – και ιδιαίτερα οι σκεπτόμενοι και καλλιτεχνικά εκφραζόμενοι – το πεπερασμένο του βίου, τόσο η δημιουργικότητά μας και ιδιαίτερα η καλλιτεχνική ξεδιπλώνεται και πολλαπλασιάζεται, πυροδοτημένη από την αγωνία... μήπως και δεν προφθάσω να τα πω!...

Το αναπόφευκτο επανέρχεται στην αφήγηση και παρά τη μελαγχολία που δημιουργεί το επερχόμενο αργά ή γρήγορα τέλος, ο ίδιος ο συγγραφέας φροντίζει για την ανακούφιση αυτού του βάρους οραματιζόμενος το, για παράδειγμα, σαν μια επιστροφή στις θάλασσες των παιδικών του χρόνων, σαν ένα «έσχατο μακροβούτι στα λυτρωτικά ύδατα της Μητέρας Θάλασσας». Θα το επιχειρήσει, λέει, σαν ήρωας του Erride Luca, σφίγγοντας στην παλάμη του αντί για οβολό ένα σσημία παστράπτονόστρακο αλιώτιδας!... «Σαν έτοιμος από καιρό σα θαρραλέος...», θα έλεγε ο ποιητής.

Τα πρώτα κεφάλαια του βιβλίου αποπνέουν τη χαρά της ζωής και τον ενθουσιασμό της νιότης που θέλει να μάθει, και ανυπομονεί να μεγαλώσει και να αποκαλύψει κρυμμένα μυστικά και αλήθειες. Εδώ πρωταγωνιστεί ο μικρός Αναστάσης και η παρέα του, αλλά στη δράση και τη συμπεριφορά των παιδιών αυτών καθένας μας μπορεί να αναγνωρίσει τις δικές του ανάλογες παιδικές εμπειρίες: το διαγωνισμό για την πλουσιότερη συλλογή οστράκων, όπως συμβαίνει στο κείμενο, ή συλλογή από σβούρες, βόλους, φιγούρες μίκου μάους, ανθρωπάκια του κλιν κ.τ.λ. Μπορεί να διακρίνει τη μυστικοπάθεια της ηλικίας, το διαχωρισμό της παρέας από τους «μεγάλους» και την επικοινωνία με τα κορακίστικα που έσπερνε τη σύγχυση στους «άλλους» για να ξεχωρίζουμε «εμείς». Για τα κορακίστικα γίνεται εκτενέστατη αναφορά στο βιβλίο! Κορακίστικα: «Κοκο-ρακα-κικι-κακα».

Στον κόρφο κρύβει κάρβουνο
αντίς μαργαριτάρι

μεζές σπουδαίος η σάρκα της
για ούζο απ' το Πλωμάρι.

Με αυτό το τετράστιχο, ένα από ταστιχουργήματα που περιέχονται στο βιβλίο, αρχίζει το κεφάλαιο «Πίνα». Η χαρά της συντροφιάς και της γευστικής απόλαυσης που προσφέρουν τα μαλάκια επιβεβαιώνει τη ζωή, γιατί η ουζοκατάλυξη, όσο να 'ναι, προσφέρει μια αίσθηση αθανασίας!

Η απaráμιλλη γεύση των μαλακίων συνοδεύει γευστικά τις συνάξεις δίπλα στη θάλασσα και όχι μόνο και τροφοδοτεί με ευφάνταστες συνταγές την γκουρμέ μαγειρική, όπως διαβάζω στο κεφάλαιο «Χτένι»: «Το χτένι δεν τρώγεται ωμό. Τηγανίζεται με σκόρδο και κρασί, ψήνεται και σερβίρεται με βούτυρο. Άλλοι προσθέτουν τζίντζερ, πορτοκάλι και αβοκάντο. Το έχω δοκιμάσει σαγανάκι αλάπροβέν και γεμιστό...».

Το χτένι ακόμα εμπνέει τον καλλιτέχνη να παρουσιάσει την Αφροδίτη να αναδύεται μέσα από ένα τεράστιο εξωπραγματικό χτένι, όπως την έχουμε δει στο Μουσείο του Λούβρου!

Πολλά και διαφορετικά θέματα αναπτύσσονται στο βιβλίο αυτό. Ο άνθρωπος, η φύση, ο κύκλος της ζωής, τα νιάτα και τα γηρατειά, η ομορφιά και η ασχήμια, ο θάνατος, το επέκεινα, το εφήμερο και το αιώνιο, ο χρόνος, το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον, το ατομικό και το συλλογικό.

Το ίδιο και η γραφή έχει ανάμικτα χαρακτηριστικά από διαφορετικά κειμενικά είδη. Στα κείμενα του βιβλίου συνυπάρχουν ο πεζός και ο έμμετρος λόγος, ο ποιητικός λυρισμός και ο ρεαλισμός της καθημερινότητας, ο σουρεαλισμός των οραματισμών και ο ρομαντισμός της μνήμης. Θα τολμούσα να χαρακτηρίσω αυτά τα σύντομα πεζογραφήματα ιδιότυπα δοκίμια, καθώς διατηρούν βασικά χαρακτηριστικά του είδους: την προσωπική προσέγγιση του θέματος, τον στοχασμό και την καλλιτέπεια.

Τελειώνοντας να υπογραμμίσω την ιδιαίτερα απολαυστική εκφραστική δύναμη του λόγου του Μαδαμόπουλου. Ενός λόγου που έχει περάσει από τη βάσανο της ακριβολογίας του επιστήμονα και τη μαγική πύλη της καλλιτεχνίας! Ο Μαδαμόπουλος συνταιριάζει αρμονικά τη λόγια γλώσσα με καθημερινές κουβέντες, συνήθως σε γλαφυρά μακροπερίοδα, για να χωρέσουν τον όγκο της συσσωρευμένης γνώσης, την ένταση της εμπειρίας, τη δύναμη της φαντασίας και τη μουσικότητα που παράγεται, όταν τη γλώσσα χειρίζεται καλλιτέχνης φιλόλογος!

Διαβάζω
«Ιδιοφυής,υδρόβιοςαρχιτέκτων,βυθοκόροσχημικός και
«βυθοδρόμος» μηχανικός, ενίοτε ναυτιλλόμενος υδραυλικός, χωρίς
χέρια επινοητικός οικοδόμος και επιδέξιοςκαλλιτέχνης, το
μαλάκιο,με λίγα λόγια ένας αναγεννησιακού τύπου πολυτεχνίτης,
χτίζει σπίτι μοναδικό– αφού ούτεστ’ αδέρφια του δε θα βρούμε
όμοιό του – καιάλλοτε τρομαγμένος πολεμιστήσπου έχασε τον λόχο
του, το επικολλά σαν ολόσωμη ασπίδα για μια δια βίου θωράκιση,-
-- άλλοτε σκεπτικό εγκοχλύνεται σε αυτό--- και άλλοτε
εξερχόμενο το κουβαλά στους ώμους του σαν κράνος
μοτοσικλετιστή ή μονομάχου σε υποβρύχιες πίστες και αρένες.»----

Αυτά επέλεξα εγώ να σας πω για τα «Μαλάκια και
Εχινόδερμα» του Τάσου. Δεν σας τα είπα όλα, για να σας αφήσω να
τα ανακαλύψετε μόνοι σας διαβάζοντας το βιβλίο. Εξάλλου, τότε το
βιβλίο θα εκπληρώσει τον σκοπό του: να σας ενημερώσει, να σας
ψυχαγωγήσει και να σας βάλει να σκεφτείτε!---- Καλή ανάγνωση!